

CONSUMER**PRO**

BOOSTING PROFESSIONALS
IN CONSUMER PROTECTION

Kolektīvās prasības

Teorētiskie pamati

2022- 2023

Collective Redress - Latvia
January 2023 - version 1

Ievads.....	4
1. IEVADS: jēdzieni un īss ieskats kolektīvās tiesiskās aizsardzības vēsturē.....	6
1.1. Jēdziens.....	6
1.2. Īsā kolektīvās tiesiskās aizsardzības vēsture.....	7
1.3. Kā ES Pārstāvības prasību direktīva mijiedarbojas ar esošajiem dalībvalstu kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismiem?.....	9
1.4. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības vieta ES patērētāju aizsardzības tiesību instrumentu klāstā.....	10
ES TIESĪBU ĪSTENOŠANAS RĪKI.....	11
Publiskā tiesību īstenošana.....	11
2. Kādēļ kolektīvā tiesiskā aizsardzība ir svarīga.....	11
2.1. PATĒRĒTĀJIEM.....	11
2.2. TIESNEŠIEM UN TIESU IESTĀDĒM.....	12
2.3. TIRGOTĀJIEM.....	13
3. Kolektīvā tiesiskā aizsardzība: kādās nozarēs, par kāda veida kaitējumu un par kādiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.....	13
3.1. Darbības joma.....	13
3.2. Kaitējums un pieejamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi.....	15
3.3. Kur ir ceļamas pārstāvības prasības?.....	16
4. KAS VAR CELT PĀRSTĀVĪBAS PRASĪBAS?.....	18
4.1. Eiropas modelis, kura pamatā ir pārstāvošas institūcijās.....	18
4.2. Kas ir “tiesīgā iestāde” un kas drīkst pieteiktiem šim statusam?.....	18
4.3. Tiesīgās iestādes iekšzemes un pārrobežu pārstāvības prasību celšanai. 19	
4.4. Kā kļūt par tiesīgo iestādi?.....	19
4.5. Kādas ir sekas, ja institūcija tiek izraudzīta par tiesīgu iestādi?.....	21
4.6. Vai informācija par izraudzītām tiesīgām iestādēm ir pieejama publiski?..22	
4.7. Vai tiesīgās iestādes tiek uzraudzītas? Vai tās var zaudēt statusu?.....	22
5. patērētāju grupas, kuras skar pārstāvības prasība: kad un kā tās tiek izveidotas?.....	23

5.1 Patērētāju grupas, kuru labā tiek celtas prasības.....	23
5.2. Iestāšanās (opt-in) & izstāšanās (opt-out).....	23
5. 2 Kādēļ tas ir svarīgi?.....	24
5.3. Kas izvēlas starp iestāšanās (opt-in) un izstāšanās (opt-out) sistēmām?...	25
5.4. Kad patērētājiem ir jāiestājas vai jāizstājas?.....	26
6. INDIVIDUĀLO PATĒRĒTĀJU INFORMĒŠANA KOLEKTĪVO PRASĪBU NORISES LAIKĀ.....	27
6.1. Kam ir pienākums informēt patērētājus un kad viņi jāinformē?.....	27
6.2. Kā patērētāji ir jāinformē par pārstāvības prasībām?.....	29
7. Kolektīvo prasību pieņemamība.....	30
7.1. Kādēļ kolektīvajai prasībai ir nepieciešamas pieņemamības prasības?.....	30
7.2. Kādi nosacījumi kolektīvas prasības virzībai?.....	30
7.3. Kas ir atbildīgs par pieņemamības nosacījumu ievērošanas pārbaudi?.....	31
8. Pārstāvības prasību finansēšana.....	32
9. Labprātīgie RISINĀJUMI UN KOLEKTĪVIE IZLĪGUMI.....	33
9.1. Iepriekšējā apspriešanās, lai panāktu labprātīgus risinājumus.....	33
9.2. Izlīgumi par tiesiskās aizsardzības pasākumiem un to izskatīšana.....	34
10. GALĪGO LĒMUMU IZPILDĪŠANA UN NEIZMAKSĀTAS SUMMAS.....	35
11. pārrobežu kolektīvo prasību celšana.....	36
11.1. Tiesīgās iestādes, kuras ceļ kopīgas pārstāvības prasības.....	36
11.2. Starptautisko privāttiesību noteikumi, kas ir piemērojami pārstāvības prasībām.....	37
12. PAPILDU AVOTI UN ATSAUCES.....	38

Šis materiāls tika izstrādāts projektam [Consumer PRO](#), kurš ir Eiropas komisijas iniciatīva Eiropas Patērētāju programmas ietvaros. Eiropas Komisijas atbalsts nenozīmē piekrišanu šī dokumenta saturam, kurš atspoguļo vienīgi tā autoru viedokli. Komisija nevar būt atbildīga par jebkādu šeit ietvertās informācijas izmantošanu.

IEVADS

Dārgais lasītāj,

Šis teorētisko pamatu dokuments ir daļa no apmācību resursiem, izstrādātiem Eiropas Savienības (ES) iniciatīvai *Consumer Pro*, kuras mērķis ir nodrošināt, lai patērētāju organizācijas un citi patērētāju aizsardzības jomas dalībnieki ir labāk sagatavoti savas valsts patērētāju aizsardzībai.

Šī dokumenta mērķis ir sniegt Jums un Jūsu darba kolēģiem noderīgu un svarīgu informāciju par kolektīvajām prasībām. Tā saturu sagatavoja Eiropas Patērētāju organizācijas (BEUC) eksperti kolektīvo prasību jomā, lūkojoties no ES skatu punkta un nolūkā nodrošināt Jums iespēju:

- ātri apmācīt patērētāju jomas darbiniekus,
- viegli atrast atbilstošu informāciju,
- palīdzēt Jūsu personālam labāk informēt patērētājus par viņu tiesībām, un,
- uzlabot Jūsu dalībvalsts ministriju un valsts iestāžu darbinieku zināšanas par kolektīvajām prasībām.

Šis teorētisko pamatu dokuments veido daļu no apmācību resursu sērijas, kuri tiek pielāgoti dalībvalstu specifikai, ja tāda pastāv. Papildu teorētisko pamatu dokumenti ir izstrādāti arī vispārējo patērētāju tiesību, digitālo tiesību un ilgtspējības jomās un ir pieejami pēc pieprasījuma vai arī [tiešsaistē](#) latviešu valodā, kā arī daudzās citās ES valodās.

Par Consumer PRO

Consumer PRO ir Eiropas komisijas iniciatīva Eiropas Patērētāju programmas ietvaros un kuru īsteno BEUC – Eiropas Patērētāju organizācija. Tās mērķis ir ar neformālas izglītības palīdzību palielināt Eiropas valstu patērētāju organizāciju un citu patērētāju aizsardzības jomas dalībnieku kompetenci. Projekts aptver ES dalībvalstis, Islandi un Norvēģiju.

Lai uzzinātu vairāk, lūdzam rakstīt uz Info@consumer-pro.eu vai info@pateretajs.lv.

1. IEVADS: JĒDZIENI UN ĪSS IESKATS KOLEKTĪVĀS TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS VĒSTURĒ

1.1. Jēdziens

- **Ko nozīmē termins “kolektīvā tiesiskā aizsardzība”?**

Kolektīvā tiesiskā aizsardzība ir vispārīgs termins, kas attiecas uz visa veida procesuāliem mehānismiem, kuri ļauj cilvēkiem darboties kolektīvi nolūkā panākt prettiesiskas rīcības pārtraukšanu un/vai tiesisko aizsardzību, ieskaitot zaudējumu atlīdzināšanu par kolektīvi ciesto kaitējumu. Kopš 2010-iem ES politikas veidotāji deva priekšroku terminam “kolektīvā tiesiskā aizsardzība” (angl. *collective redress*) pār ASV izmantoto jēdzienu “grupas prasība” (angl. *class action*). Mērķis bija skaidri nošķirt Eiropas pieeju no ASV modeļa, jo pēdējo bieži vien zīmē melnās krāsās un tam ir slikta reputācija.

Grupas prasības ASV: tiešām “Frankenšteina monstros”?

ASV grupas prasības dažreiz salīdzina ar Frankenšteina monsturu, kas noved pie to ļaunprātīgas izmantošanas, piemēram, šantāžas un nepamatotām tiesvedībām, kā arī var apdraudēt veselus tirgus un ekonomikas. Tomēr patiesībā ASV grupas prasību ekscesi nav tik izplatīti. Kā pasvītēja viens amerikāņu pētnieks “lielākā daļa diskusijas ir bijusi ļoti emocionāla, un atsevišķi gadījumi gadu gaitā ir pārvērtušies par pārspīlētiem nostāstiem”.*

Eiropas Komisija 2008.gadā atzīmēja, ka problēmas sakne var arī nebūt grupas prasībās kā tādās, bet drīzāk “toksiskajā kokteilī”, kurā sajauktas grupas prasības, sodoša rakstura zaudējumi un pirmstiesas saturs atklāšana (angl. *pre-trial discovery* - procesuālā stadija, kuras laikā puses apmainās ar informāciju par pierādījumiem, kuri tiks iesniegti tiesai), kas ir raksturīgi ASV procesuālajām tiesībām.

- **“Pārstāvības prasība”, “grupas prasība”, “kolektīvā prasība” un cita terminoloģija**

Direktīva (ES) 2020/1828 (Pārstāvības prasību direktīva jeb PPD) izmanto terminu **“pārstāvības prasība”**, lai apzīmētu tādu kolektīvās tiesiskās

¹*A.H. MILLER, ‘Of Frankenstein Monsters and Shining Knights: Myths, Reality and the Class Action Problem’, (92) *Harvard Law Review*, 1979, n°3, lp.664-694

aizsardzības veidu, kura pieejamību visās ES dalībvalstīs direktīva pieprasa. Saskaņā ar direktīvu, pārstāvības prasība ir viens no procesuālajiem mehānismiem kolektīvās tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai. Tas ir attiecināms uz situācijām, kad viena vai vairākas kvalificētas institūcijas patērētāju labā ceļ prasību tiesā vai iesniedz iesniegumu administratīvajā iestādē nolūkā aizstāvēt patērētāju kolektīvās intereses, lai panāktu aizlieguma pasākumu, tiesiskās aizsardzības pasākumu vai abus².

Jānorāda, ka dalībvalstu līmenī kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismiem var būt dažādi nosaukumi, piemēram, “grupas prasība” (Francija), “kolektīvā prasība” (Beļģija) vai “populārprasība” (Portugāle). Latvijā uz šī materiāla sagatavošanas brīdi publiskajai apspriešanai nodotie likumprojekti (lūdzam skatīt [šeit](#) un [šeit](#)) lieto terminu “kolektīvā prasība”.

1.2. Īsā kolektīvās tiesiskās aizsardzības vēsture

- ***Kolektīvās tiesiskās aizsardzības izplatīšanās visā pasaulē***

Pretēji izplatītajam uzskatam, kolektīvā tiesiskā aizsardzība nav nedz nesena, nedz radusies ASV. Agrīnās kolektīvās tiesiskās aizsardzības formas meklējamas jau viduslaiku Anglijā, kur tās jau deva zemnieku grupām vai cilvēkiem, kuri piederēja vienai kopienai iespēju rīkoties kolektīvi, lai aizstāvētu savas tiesības. Mūsdienu kolektīvās tiesiskās aizsardzības formas attīstījās ASV 1960-tajos gados, bet vēlāk – arī citās anglosakšu tiesību (*common law*) jurisdikcijās, piemēram, Austrālijā un Kanādā 1990-tajos. Vairāki kolektīvo prasību vilni sasniedza arī Eiropas krastus agrīnajos 2000-tajos, 2010-tajos un 2020-tajos.

Iemesli, kas izskaidro kolektīvās tiesiskās aizsardzības izplatīšanos, ir daudzveidīgi, sarežģīti un bieži vien atkarīgi no iekšpolitiskiem iemesliem. Dažās valstīs kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu ieviešanu rosināja pašas tiesas, un to izraisīja vēlme izmaksu ziņā efektīvi atrisināt masveida prasības un rast praktiskus risinājumus sarežģītu lietu, kurās, iespējams, iesaistīti simtiem prasītāju, atrisināšanai. Citās valstīs šo mehānismu ieviešana bija sekas arvien pieaugošajam masveida kaitējuma gadījumu skaitam un tam, ka bieži vien joprojām trūka līdzekļu zaudējumu atlīdzināšanai cietušajiem.

---

² Lūdzam ņem vērā, ka direktīva ar terminu “pārstāvības prasība” apzīmē, gan civilprocesuālus (prasība), gan administratīvi procesuālos instrumentus (iesniegums).

- ***Eiropas savienības līmenī***

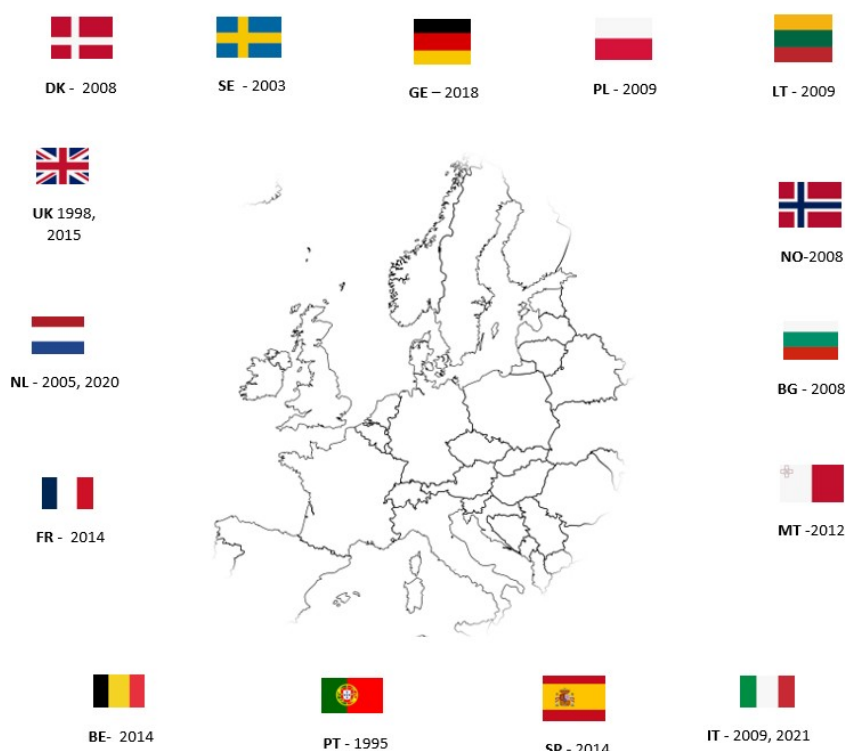
Eiropas Savienības līmenī ceļš uz kolektīvo tiesisko aizsardzību bija garš un līkumains. Eiropas politikas veidotāji centās rast līdzsvaru starp, no vienas puses, nepieciešamību nodrošināt visiem cietušajiem pieeju tiesai masu kaitējuma gadījumos un, no otras puses, vēlmi īstenot pietiekamus aizsardzības pasākumus, lai izvairītos no ļaunprātīgas tiesāšanās. Eiropas Komisija 2013. gadā pieņēma [ieteikumu](#), kurā izklāstīti nesaistoši kolektīvās tiesiskās aizsardzības principi. Ieteikuma mērķis bija rosināt tiesību aktu izstrādi dalībvalstu līmenī un sniegt dalībvalstīm norādījumus, ieviešot kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus savās tiesību sistēmās. Eiropas Komisija 2018. gada janvārī publicēja ziņojumu, kurā novērtēta 2013. gada ieteikuma ietekme dalībvalstu līmenī. Cita starpā, ziņojumā uzsvērtā joprojām pastāvošā kolektīvo tiesiskās aizsardzības mehānismu daudzveidība ES. Eiropas Komisija atzīmēja arī to, ka kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi joprojām nav pieejami vairākās dalībvalstīs. Tajā pašā laikā Eiropu skāra t.s. "Dīzelgeita", kad daži autoražotāji savos automobiļos uzstādīja tehnoloģijas, lai apietu izmešu testus. Lai arī ASV patērētāji kompensācijas saņēma jau pēc dažiem mēnešiem, lielākā daļa ES patērētāju palika tukšām rokām, un šī situācija Eiropā tika uztverta kā "auksta duša" pēc bijušās ES tieslietu komisāres Veras Jurovas (*Vera Jourova*) vārdiem. "Dīzelgeitas" gadījums galu galā parādīja, ka lielākajā daļā Eiropas valstu trūkst instrumentu, lai nodrošinātu kompensāciju patērētājiem masveida kaitējuma gadījumos.

Šajā sakarā Eiropas Komisija 2018.gada aprīlī publicēja t.s. "Uz patērētājiem orientēto jauno kursu" (angl. *New Deal for Consumers*). Šī likumdošanas pakete sastāv no divām direktīvām. Viens no tiem bija priekšlikums direktīvai par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai, kuras mērķis bija balstīties uz spēkā esošo Aizliegumu direktīvu ([Direktīva 2009/22/EK](#)) un modernizēt to. ES 2020. gada 25. novembrī beidzot pieņēma [Direktīvu 2020/1828](#) par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai. Dalībvalstīm bija dots termiņš līdz 2022.gada 25.decembrim, lai pārņemtu to savā tiesību sistēmā. Direktīvas noteikumi būs piemērojami no 2023. gada 25. jūnija.

- **Dalībvalstu līmenī**

Līdztekus tam kopš 1990. – 2000.-šajiem gadiem, kā redzams zemāk redzamajā attēlā, daudzas dalībvalstis arī izveidoja kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus. Šie mehānismi būtiski atšķiras pēc to procesuālās uzbūves un darbības jomas.

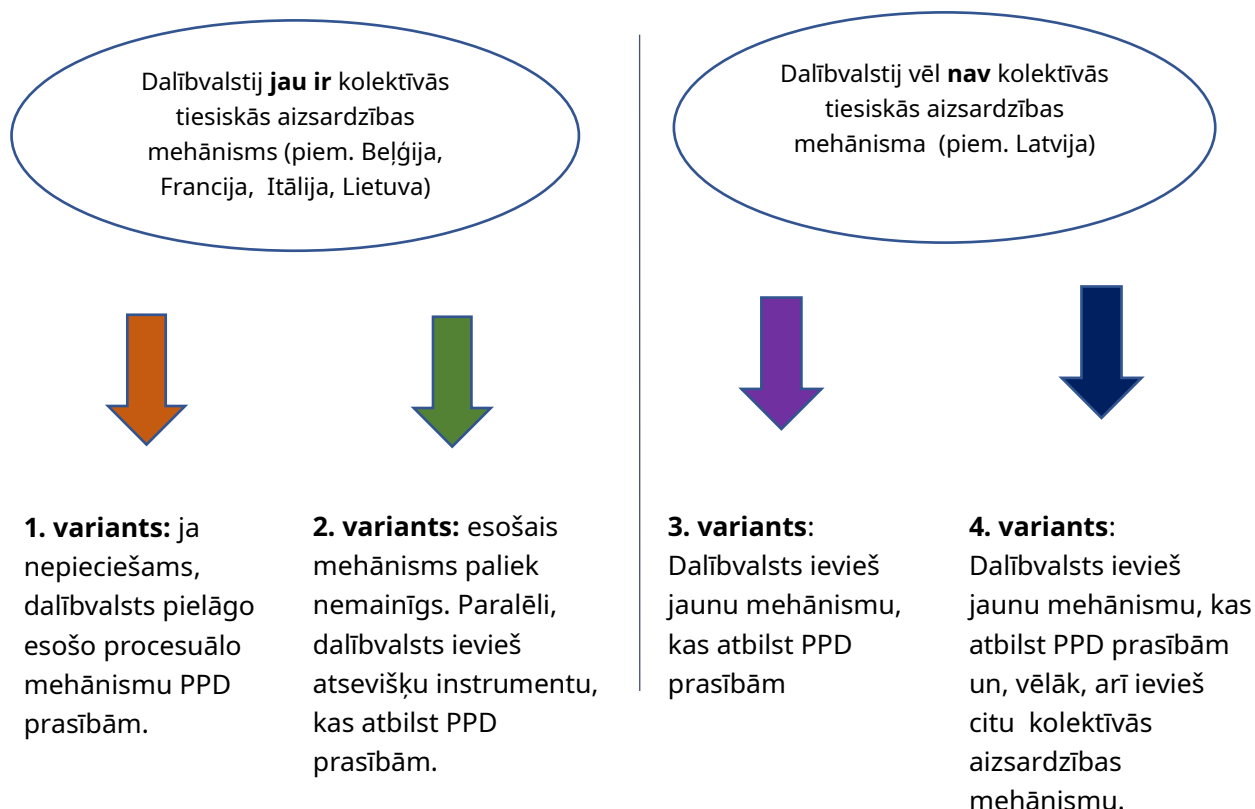

1.3. Kā ES Pārstāvības prasību direktīva mijiedarbojas ar esošajiem dalībvalstu kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismiem?

Pārstāvības prasību direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai visās dalībvalstīs ir vismaz viens pārstāvības prasību mehānisms, kas ļauj panākt aizlieguma pasākumu un tiesiskās aizsardzības pasākumu veikšanu. Direktīvas mērķis nav ne aizstāt, ne likvidēt esošos dalībvalstu mehānismus. Pārņemot direktīvu savās tiesību sistēmās, dalībvalstīm ir iespēja pielāgot jau esošos mehānismus, nodrošinot to atbilstību direktīvas prasībām, vai arī tās var nolemt izveidot jaunu procesuālo mehānismu līdztekus jau esošajam(-iem). Savukārt, dalībvalstis, kurām kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisma vēl nav var

nodrošināt tādu mehānismu nākotnē līdztekus tam ar kuru tiek pārņemtas Pārstāvības prasību direktīvas prasības, ja tas tiks uzskatīts par nepieciešamu.

Galū galā, **vismaz vienam dalībvalsts procesuālajam mehānismam jāatbilst direktīvas prasībām**. Kvalificētām institūcijām tad var būt iespēja izvēlēties starp pieejamiem mehānismiem (izveidoto saskaņā ar direktīvu vai jau eksistējošo) lai aizstāvētu patērētāju kolektīvās intereses.

1.4. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības vieta ES patērētāju aizsardzības tiesību instrumentu klāstā

Kolektīvā tiesiskā aizsardzība ir viens no patērētāju tiesību aizsardzības tiesību instrumentiem, kuri cita starpā ietver arī valsts iestāžu veikto tiesību īstenošanas darbu, patērētāju ārpustiesas/alternatīvo strīdu risināšanu (ASI/SIT) un dažādus tiesvedību veidus. Dažās dalībvalstīs dažādi tiesību aizsardzības rīki var būt savstarpēji saistīti, piemēram. Piemēram, Beļģijā vai Dānijā, dažiem patērētāju ombudiem ir tiesības patērētāju labā celt kolektīvās prasības tiesā.

ES TIESĪBU ĪSTENOŠANAS RĪKI

Tiesību īstenošanas veids	Publiskā tiesību īstenošana	Privātā tiesību īstenošana	Ārpustiesas/ alternatīvā strīdu risināšana
Tiesību akts	Regula 2017/2394 <i>(Consumer protection cooperation jeb CPC regula)</i>	Direktīva 2020/1828 <i>(Pārstāvības prasības patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai jeb PPD)</i> Directive 2009/22 <i>(Aizliegumu direktīva – tiks aizvietota PPD 2023. gada jūnijā).</i> Regula 861/2007 <i>(Eiropas procedūra maza apmēra prasībām)</i> Regula 1896/2006 <i>(Eiropas maksājuma rīkojuma procedūra)</i>	Direktīva 2013/11 <i>(Direktīva par patērētāju SAI)</i> Regula 524/2013 <i>(Regula par patērētāju SIT)</i>
Galvenie dalībnieki	Uzraudzības iestādes	Kvalificētas institūcijas (patērētāju organizācijas vai publiskas iestādes), kas ceļ prasības, tiesas vai valsts iestādes, kas ir atbildīgas par aizliegumu vai pārstāvības prasību izskatīšanu.	Dažāda veida SAI vienības (Patērētāju strīdu risināšanas komisija, ombudi u.c.)

2. KĀDĒĻ KOLEKTĪVĀ TIESISKĀ AIZSARDZĪBA IR SVARĪGA

2.1. PATĒRĒTĀJIEM

Pētījumi parādīja, ka patērētāji, kuri nolemj nerīkoties savu tiesību aizsardzībai, parasti uzskata, ka tas aizņems pārāk daudz laika (41%)³, vai ka strīda summa ir pārāk maza (35%), vai ka tas nedos apmierinošo rezultātu (34%), vai tādēļ, ka

³ sk. piemēram, [Consumers' Attitudes towards cross-border trade and consumer protection, 2018.](#)

viņi nezina kur un kā iesniegt sūdzību (20.1%). Daudzus patērētājus attur arī prasību celšana pret multinacionālām korporācijām, cīņu ar kurām daudzi uzskata par bezcerīgu vai nevienlīdzīgu jau no pašā sākuma. Vienkāršāk sakot, daudzos gadījumos patērētājiem var nebūt pietiekamu stimulu aizstāvēt savas tiesības, jo viņi sagaida, ka tiesvedības iznākums prasīs pārāk daudz resursu un/vai laika un galu galā nebūs tā vērts. Šāda situācija ir īpaši problemātiska gadījumos, kad kopējie zaudējumi visiem iesaistītajiem patērētājiem ir lieli, bet katrs atsevišķi cieš tikai nedaudz. Šādās situācijās neviens nevēlas celt prasību, tādējādi ļaujot dažiem komersantiem nelikumīgi gūt ievērojamu peļņu. Tādējādi kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi atvieglo patērētājiem pieeju tiesai, ļauj viņiem kopīgiot informāciju un ietaupīt tiesvedības izdevumus, vienlaikus līdzsvarojot spēkus attiecībās ar tirgotājiem.

2.2. TIESNEŠIEM UN TIESU IESTĀDĒM

Masveida kaitējuma situācijās daudzu līdzīgu individuālu prasību skaita palielināšanās var apdraudēt visas tiesu sistēmas darbību. Piemēram, Vācijā *Deutsche Telekom* lietā savācās vairāk nekā 15 000 individuālu prasītāju un vairāk nekā 700 advokātu, tā pārslogojot Frankfurtes Pirmās instances tiesu. Amerikas Savienotajās Valstīs kāds tiesnesis, kas 1970. gados bija iesaistīts grupas prasības izskatīšanā, aprēķināja, ka, izskatot atsevišķi un individuāli visas izskatāmās lietas, viņam būtu nepieciešami aptuveni 182 gadi laika. Līdzīgu individuālo prasību izskatīšanas negatīvās sekas parasti saistās ar tiesu pārslogotību un jau tā ierobežota budžeta personālam, materiālajiem un finanšu resursiem izšķērdēšanu.

(...) "Pietiek ar nelielu matemātisku aprēķinu, lai noskaidrotu, ka ja katra no 1100 lietām atsevišķi tiktu izskatīta 38 dienas, tad ievērojams rajona tiesas tiesnešu skaits šajā valstī veselu gadu nevarētu darīt neko citu, ka tikai izskatīt Bendectin lietas")

Tiesnesis C.B. RUBIN, lietā In Re Richardson-Merrell, Inc., 624 F, Supp.1212, 17 September 1985

2.3. TIRGOTĀJIEM

Pretēji vispārpieņemtajam uzskatam, kolektīvās aizsardzības mehānismi var būt izdevīgi arī atbildētājiem (tirgotājiem), jo tie var palīdzēt tikt galā ar lielu individuālo sūdzību skaitu un ļaut viņiem noskaidrot vai atrisināt strīdīgu situāciju. Tāda prasību apvienošana var būt izdevīga un var palīdzēt tirgotājiem izpildīt savus likumiskos pienākumus, īpaši korporatīvo tiesību jomā (piemēram, informācijas sniegšana sabiedrības dalībniekiem) vai izvairītos no papildu izdevumiem koordinēšanai.

Izlīguma procedūra masveida prasībām Nīderlandē: tirgotāja vajadzībām atbilstošs rīks

Nīderlande 2005. gadā pieņēma noteikumus par masveida prasību kolektīvo izlīgumu ka praktisku un ārkārtas risinājumu diethylstilbestrol (DES) lietai. Pēc 1992.gada sprieduma, kurā Nīderlandes Augstākā tiesa atzina vairākas farmaceitiskas kompānijas par solidāri un atsevišķi atbildīgām, katram cietušajam nācās pieteikties kompensācijas saņemšanai individuāli. Tādējādi, tirgotājiem nācās tikt galā ar tūkstošiem individuālo prasījumu vienlaicīgi. Šī situācija lika Tieslietu ministrijai un nozarei aicināt ieviest jaunu procesuālu mehānismu, kurš būtu gan taisnīgs, gan efektīvs. Tādējādi, tā saucamā "WCAM" procedūra ("Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade") deva iespēju prasītājiem un atbildētājiem izlīgt par visām neizskatītām sūdzībām vienreiz par visām reizēm.

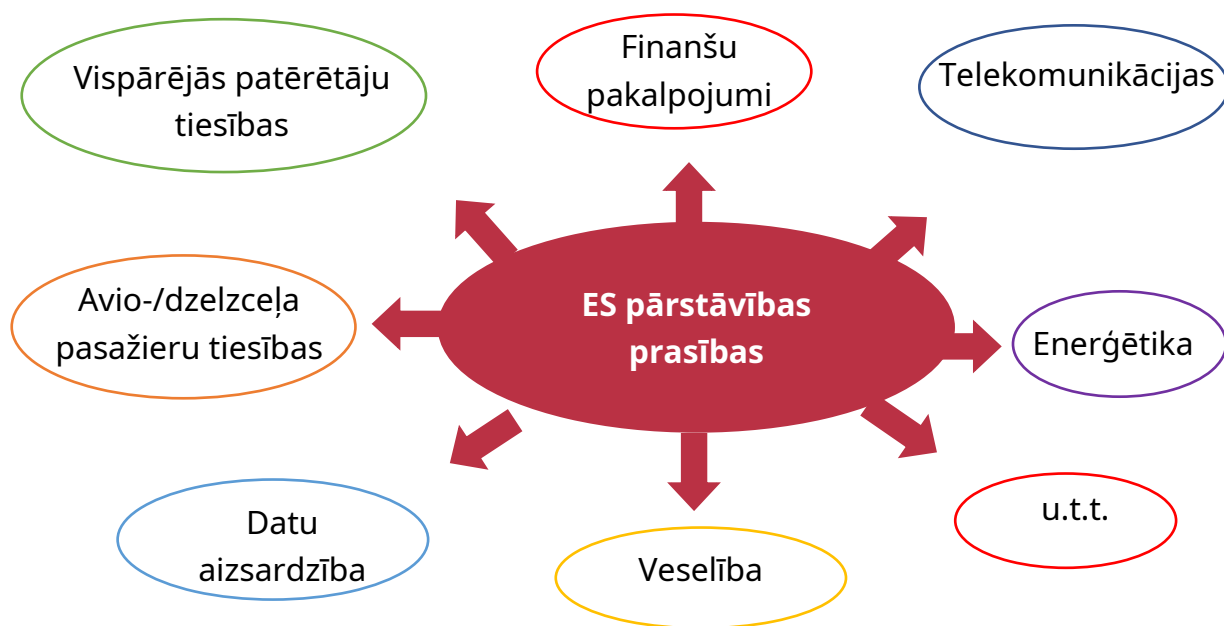
3. KOLEKTĪVĀ TIESISKĀ AIZSARDZĪBA: KĀDĀS NOZARĒS, PAR KĀDA VEIDA KAITĒJUMU UN PAR KĀDIEM TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻIEM

3.1. Darbības joma

- ***Pārstāvības prasību direktīva***

Pārstāvības prasību direktīvas darbības joma aptver attiecības starp uzņēmējiem un patērētājiem, kuras regulē direktīvas 1. pielikumā norādītie ES tiesību akti (*PPD 2. pants*). Dalībvalstis, ja tās to vēlas, var attiecināt mehānismu, kas ir ieviests direktīvas pārņemšanas procesā, arī uz citu sabiedrības grupu, tajā skaitā uzņēmēju, tiesību aizsardzību.

Pārstāvības prasības neaprobežojas ar vispārējām patērētāju tiesībām, tās var celt par pārkāpumiem plašā nozaru klāstā, ieskaitot, piemēram, finanšu pakalpojumus, datu aizsardzību, ceļojumus un tūrismu, enerģētiku vai telekomunikācijas – ciktāl runa ir par patērētāju tiesību aizsardzību. Turklāt, nav nozīmes tam vai patērētājus sauc par “ceļotājiem”, “lietotājiem”, “privātiem ieguldītājiem”, “privātiem klientiem”, “datu subjektiem” vai citādi. Visi tiesību akti, kurus aptver direktīva ir norādīti tās 1. pielikumā.

Svarīgi atzīmēt, ka atkarībā no tiesību aktiem, kuri ir norādīti 1. pielikumā, **ne visi attiecīgo tiesību aktu noteikumi ietilpst direktīvas darbības jomā.** Direktīva ir piemērojama tikai noteikumiem, kuri attiecas uz patērētāju interešu aizsardzību. Tādēļ, katram 1. pielikumā uzskaitītajam tiesību aktam ir būtiski pārbaudīt, uz kuriem noteikumiem attiecas šī direktīva.

Piemēram: Saskaņā ar PPD 1. pielikumu:

- PPD aptver **visus** Direktīvas 2005/29 kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi noteikumus;
- PPD aptver **tikai dažus** no Direktīvas 2001/83 kas attiecas uz cilvēkiem paredzētām zālēm noteikumus (86. - 90., 98. un 100. panti).

- **Kolektīvā tiesiskā aizsardzība dalībvalstu līmenī**

Dalībvalstu līmenī, kolektīvā tiesiskā aizsardzība var būt pieejama horizontāli vai arī tikai dažu nozaru ietvaros. Piemēram, Francijā kolektīvā tiesiskā aizsardzība ir iespējama patērētāju tiesību aizsardzības, konkurences, veselības, diskriminācijas un vides aizsardzības jomās, bet Beļģijā kolektīvi var risināt tikai patērētāju prasības.

3.2. Kaitējums un pieejamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi

Atbilstoši Pārstāvības prasību direktīvai, pārstāvības prasības var celt lai panāktu gan aizlieguma pasākumu, gan tiesiskās aizsardzības pasākumu, gan abus.

- **Aizlieguma pasākumu** var lūgt neatkarīgi no tā vai individuāliem patērētājiem reāli tika nodarīti zaudējumi vai kaitējums. Nav nozīmes, vai tirgotājs šo praksi ir veicis tīši vai neuzmanības dēļ. Piemēram, ar aizlieguma pasākumu var prasīt, lai tirgotāji novērstu netaisnīgos noteikumus, sniegtu trūkstošo informāciju vai publiski darītu zināmu tiesas vai administratīvās iestādes lēmumu. Individuālie patērētāji, kuriem prakses dēļ nodarīts kaitējums, uz kuru attiecas aizlieguma pasākums, var brīvi celt individuālas prasības par tiesiskās aizsardzības pasākumiem.
- **Tiesiskās aizsardzības pasākumi** var izpausties kompensācijas, remonta, apmaiņas, cenas samazināšanas, samaksātās cenas atmaksāšanas vai līguma atcelšanas formā, ja tas ir attiecināms un pieejams saskaņā ar Savienības vai dalībvalsts tiesību aktiem atkarībā no katra gadījuma apstākļiem.

Jāatzīmē, ka Pārstāvības prasības direktīva aptver ne tikai pārkāpumus, kuri vēl turpinās, bet arī tos, kuri jau tika izbeigti pirms pārstāvības prasības celšanas vai izskatīšanas (ievērojot noilguma termiņus saskaņā ar valsts tiesību aktiem). Svarīgi norādīt, ka pārstāvības prasības celšana nolūkā panākt aizlieguma pasākumu vai tiesiskās aizsardzības pasākumu, pie noteiktiem nosacījumiem aptur vai pārtrauc piemērojamus noilguma termiņus attiecībā uz patērētājiem, uz kuriem attiecas minētā pārstāvības prasība.

Vai pārstāvības prasības ir iespējamās attiecībā uz visa veida kaitējumu, ieskaitot materiālu un nemateriālu?

Direktīvā nav minēts, uz kāda veida kaitējumu tas attiecas. Dažas dalībvalstis ierobežoja kolektīvo prasību izmantošanu attiecībā uz noteiktu kaitējuma veidu. Piemēram, Francijā, kolektīvās prasības patērētāju aizsardzības jomā var tikt izmantotas tikai lai panāktu materiāla kaitējuma atlīdzināšanu patērētājiem. Turpretī, prasības datu aizsardzības jomā var būt vērstas arī uz nemateriāla kaitējuma kompensēšanu.

Vai ar pārstāvības prasību palīdzību ir iespējams piedzīt sodošā rakstura zaudējumus?

Sodoša rakstura zaudējumu atlīdzība ir naudas summa, kas tiek piespriesta papildus kompensējošajiem zaudējumiem. To mērķis ir sodīt atbildētāju par nekaunīgu rīcību. Lai gan ASV sodoša rakstura zaudējumu atlīdzība ir labi pazīstama, Eiropā tā joprojām ir ļoti maz izplatīta. Tikai ļoti ierobežots skaits Eiropas valstu pieļauj kāda veida sodoša rakstura zaudējumu atlīdzību (piemēram, Apvienotā Karaliste, Īrija). Pārstāvības prasību direktīvā ir noteikts, ka no sodoša rakstura zaudējumu izmantošanas dalībvalstu līmenī būtu jāizvairās.

3.3. Kur ir ceļamas pārstāvības prasības?

Nosakot tiesu vai administratīvu iestādi, kas ir atbildīga par pārstāvības prasības izskatīšanu, rodas divi jautājumi: pirmkārt, kurā institūcijā (tiesās vai citā) būtu jāiesniedz prasība? Otrkārt, kura iestāde ir kompetentā teritoriāli?

- **Kādā institūcijā pārstāvības prasība ir jāiesniedz?**

Pārstāvības prasību direktīvā dalībvalstīm ir atstāta rīcības brīvība lemt, vai pārstāvības prasības būtu jāiesniedz tiesās vai administratīvās iestādēs, vai abās, atkarībā no attiecīgās tiesību jomas vai attiecīgās tautsaimniecības nozares. (PPD 7. panta 1. punkts).

Specializētā tiesa kolektīvo prasību izskatīšanai?

Dažas dalībvalstis nozīmēja specializētas tiesas kolektīvo prasību izskatīšanai. Mērķis ir attīstīt īpašas speciālās zināšanas un pieredzi šajā jomā un nodrošināt, ka tiesā ir pietiekami daudz darbinieku un ka tā ir atbilstoši aprīkota, lai varētu izskatīt masveida prasības.

Piemēram, Beļģijā Briseles Komerctiesai ir ekskluzīvā kompetence izskatīt kolektīvās prasības (*"action collective"*) pirmajā instancē un Briseles Apelācijas tiesai ir ekskluzīvā kompetence izskatīt šīs lietas apelācijas instancē.

- **Kāda institūcija ir teritoriāli kompetenta izskatīt kolektīvās prasības?**

Pārstāvības prasību direktīvā nav paredzēti īpaši noteikumi, kas noteiktu teritoriāli kompetento tiesu vai iestādi. Tāpēc noteikumi dažādās dalībvalstīs būs atšķirīgi. Dažas dalībvalstis var nolemt izveidot specializētu tiesu kolektīvo prasību izskatīšanai (sk. augstāk), bet citas var paļauties uz spēkā esošajiem civilprocesuāliem noteikumiem, kuros bieži vien ir noteikts, ka kompetentā tiesa ir tā, kuras darbības teritorijā atrodas uzņēmēja domicils.

Teritoriāli kompetentas tiesas noteikšana: Francijas piemērs

Atbilstoši Francijas civilprocesa noteikumiem, tiesa, kas ir kompetenta izskatīt kolektīvās prasības (*"action de groupe"*) ir tā, kuras darbības teritorijā atrodas atbildētāja domicils. Piemēram, tas nozīmē, ka, ja tirgotāja domicils atrodas Marseļas pilsētā, tad teritoriāli kompetenta tiesa būs šīs pilsētas tiesa. Taču šim noteikumam ir viens izņēmums: Parīzes tiesa ir ekskluzīvā kompetence, ja tirgotājs atrodas ārpus Francijas vai tā domicils nav zināms.

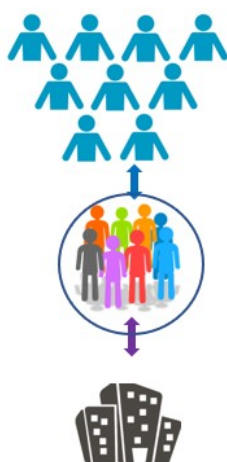
Pārstāvības prasībām, kuriem ir pārrobežu elements vai ietekme, piemēro ES un dalībvalstu privāto starptautisko tiesību noteikumus (sk. 11. nodaļu zemāk).

4. KAS VAR CELT PĀRSTĀVĪBAS PRASĪBAS?

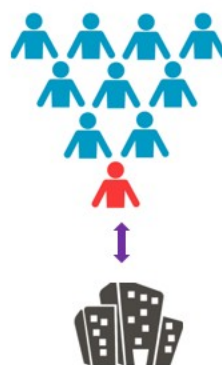
4.1. Eiropas modelis, kura pamatā ir pārstāvošas institūcijas

Direktīvas izveidota pārstāvības prasība un lielāka daļa dalībvalstu līmenī pastāvošo procesuālu mehānismu darbojas pēc līdzīga modeļa, kura pamatā ir pārstāvošas institūcijas ideja. Proti, runa ir par situācijām, kad institūcija (piemēram, patērētāju organizācija) ceļ prasību patērētāju grupas labā, kuri paši pa sevi nav tiesvedības dalībnieki. Šī pieeja atšķiras no ASV modeļa, kur viens vai vairāki “norādītie prasītāji” (angl. *named plaintiffs*), kas arī paši ir prasītāju grupas dalībnieki, ved tiesvedību gan paši priekš sevis, gan visas grupas vārdā.

ES modelis, kura pamatā ir pārstāvošas institūcijas

“Norādīto prasītāju” modelis ASV

4.2. Kas ir “tiesīgā iestāde” un kas drīkst pieteiktiem šim statusam?

Saskaņā ar Pārstāvības prasību direktīvu, “tiesīgā iestāde” ir jebkura organizācija vai publiska iestāde, kas pārstāv patērētāju intereses un ko dalībvalsts ir izraudzījusi par tiesīgu celt pārstāvības prasības saskaņā ar direktīvu, ieskaitot patērētāju organizācijas, kuras pārstāv biedrus no vairāk nekā vienas dalībvalsts (*PPD 3. panta 4. punkts un 4. pants*).

Ad hoc organizācijas, kas ir juridiskas personas, kuras izveidotas pēc konkrēta notikuma (piemēram, negadījuma) un, iespējams, pulcē šajā konkrētajā masu kaitējuma situācijā cietušās personas, var tikt atzītas par tiesīgām iestādēm, lai celtu iekšzemes pārstāvības prasību, ja dalībvalsts paredz šādu iespēju savos tiesību aktos, ar kuriem pārņem direktīvu (*PPD 28. apsvērums un 4.panta 6.punkts*). *Ad hoc* organizācijas nevar tikt nozīmētas, lai celtu pārrobežu prasības.

4.3. Tiesīgās iestādes iekšzemes un pārrobežu pārstāvības prasību celšanai

Pārstāvības prasību direktīva izšķir tiesīgās iestādes izraudzītas **pārrobežu** pārstāvības prasību celšanai un tās kuras izraudzītas **iekšzemes** pārstāvības prasību celšanai (*PPD 3.panta 6. un 7. punkti*).

Iekšzemes pārstāvības prasības	Pārrobežu pārstāvības prasības
Pārstāvības prasība, ko ceļ tiesīgā iestāde dalībvalstī, kurā tiesīgā iestāde tika izraudzīta, <i>piemēram, tiesīgā iestāde ir izraudzīta Spānijā un ceļ prasību Spānijā.</i>	Pārstāvības prasība, ko ceļ tiesīgā iestāde citā dalībvalstī, nevis tajā, kurā tiesīgā iestāde tika izraudzīta, <i>piemēram, tiesīgā iestāde ir izraudzīta Slovākijā un ceļ prasību Lietuvā.</i>

Ja tiesīgā iestāde ceļ pārstāvības prasību dalībvalstī, kurā tā tika izraudzīta, šī prasība tiks uzskatīta par iekšzemes prasību pat ja tā ir celta pret tirgotāju, kura domicils atrodas citā dalībvalstī un pat ja šajā pārstāvības prasībā tiek pārstāvēti patērētāji no vairākām dalībvalstīm. **Tādējādi, dalībvalsts, kurā pārstāvības prasība celta ir izšķirošais kritērijs šīs pārstāvības prasības veida noteikšanai** (*PPD 23. apsvērums*).

4.4. Kā kļūt par tiesīgo iestādi?

Dalībvalstis izraugās tiesīgās iestādes gan iekšzemes, gan pārrobežu prasību celšanai (*PPD 4. panta 1. un 2. punkts*). Tiesa gan, Pārstāvības prasību direktīva nosaka prasības tikai tādām tiesīgām iestādēm, kuras izraudzītas pārrobežu pārstāvības prasību celšanai (*PPD 4. panta 3. punkts*).

Līdztekus, dalībvalstīm ir tiesības noteikt īpašus kritērijus tiesīgām iestādēm, kuras ceļ iekšzemes pārstāvības prasības, ja šie kritēriji atbilst direktīvas mērķiem (*PPD 4. panta 4. punkts*).

KontROLSARAKSTS, LAI KĻŪTU PAR TIESĪGO IESTĀDI PĀRROBEŽU PĀRSTĀVĪBAS PRASĪBU CELŠANAI

✓ **Kritēriji attiecībā uz tiesīgās iestādes STRUKTŪRU:**

- Tai jābūt juridiskai personai, kas izveidota saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kura to izraugās (*PPD 4. panta 3. punkta a) apakšpunkts*).
- Tai jābūt bezpeļņas rakstura organizācijai (*PPD 4. panta 3. punkta c) apakšpunkts*).

✓ **Kritēriji attiecībā uz tiesīgās iestādes DARBĪBU:**

- Tai jāpierāda 12 mēnešus ilga faktiskā sabiedriska darbība patērētāju interešu aizsardzības jomā pirms tās lūguma to izraudzīt (*PPD 4. panta 3. punkta a) apakšpunkts*).
- Tās statūtos noteiktajam mērķim jāapliecina tās leģitīmas intereses aizsargāt patērētāju intereses (*PPD 4. panta 3. punkta b) apakšpunkts*).
- Pret to nav sākta maksātnespējas procedūra un tā nav pasludināta par maksātnespējīgu (*PPD 4. panta 3. punkta d) apakšpunkts*).

✓ **Kritēriji attiecībā uz tiesīgās iestādes NEATKARĪBU:**

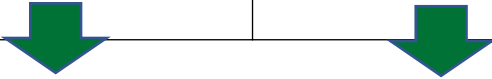
- Tai jābūt neatkarīgai un to nedrīkst ietekmēt personas, kas nav patērētāji (*PPD 4. panta 3. punkta e) apakšpunkts*).
- Tai jāizstrādā procedūras, kas novērš augstāk minēto ietekmi un interešu konfliktus starp sevi, saviem finansētājiem un patērētāju interesēm (*PPD 4. panta 3. punkta e) apakšpunkts*).

✓ **Kritēriji attiecībā uz tiesīgās iestādes PĀRREDZAMĪBU:**

- Tām publiski, vienkāršā un saprotamā valodā, izmantojot jebkādu piemērotus līdzekļus, jo īpaši savā tīmekļa vietnē, jāatklāj informācija, kas apliecina, ka iestāde atbilst augstāk uzskaitītajiem kritērijiem, un informāciju par tās finansējuma avotiem kopumā, tās organizatorisko, vadības un dalībnieku struktūru, tās statūtos noteikto mērķi un tās darbībām (*PPD 4. panta 3. punkta f) apakšpunkts*).

KontROLSARAKSTS, lai kļūtu par tiesīgu iestādi IEKŠZEMES pārstāvības prasību celšanai:

Kritēriji, kuri jāizpilda lai tiktu izraudzītam par tiesīgu iestādi iekšzemes pārstāvības prasību celšanai **tieks noteikti dalībvalstu līmenī**. Pārstāvības prasību direktīva dod dalībvalstīm iespēju vai nu piemērot tādus pašus kritērijus, kādus piemēro tiesīgām iestādēm, kuras ceļ pārrobežu pārstāvības prasības, vai nu noteikt atšķirīgus kritērijus. Otrajā gadījumā šiem kritērijiem tomēr jāatbilst direktīvas mērķiem (*PPD 4. panta 4. punkts*).

Kritēriji tiesīgām iestādēm, kuras ceļ iekšzemes pārstāvības prasības		
Mazāk stingri nekā tie, kas attiecas uz tiesīgām iestādēm, kuras ceļ pārrobežu pārstāvības prasības.	Stingrāki nekā tie, kas attiecas uz tiesīgām iestādēm, kuras ceļ pārrobežu pārstāvības prasības, <i>piemēram, dalībvalstis var nolemt, ka tiesīgajai iestādei jābūt noteiktam maksas biedru skaitam</i>	Tādi paši kā tie, kas attiecas uz tiesīgām iestādēm, kuras ceļ pārrobežu pārstāvības prasības (sk. augstāk).
		
Dalībvalstu pienākums nodrošināt, ka kritēriji atbilst atbilst direktīvas mērķiem.		

4.5. Kādas ir sekas, ja institūcija tiek izraudzīta par tiesīgu iestādi?

Ievērojot savstarpējas atzīšanas principu atbilstoši Pārstāvības prasību direktīvai, tiesīgām iestādēm, kas tika izraudzītas kādā dalībvalstī pārrobežu prasību celšanai jābūt atzītam arī citās dalībvalstīs (*PPD 6. pants*).

Procesa laikā tiesīgām iestādēm ir prasītāja tiesības un pienākumi. Individuālie patērētāji gūst labumu no tiesīgu iestāžu celtajām prasībām pašiem neesot procesa dalībniekiem (*PPD 7. panta 6. punkts*).

Vai patērētāji vai iejaukties pārstāvības prasības laikā?

Individuāliem patērētājiem uz kuriem attiecas pārstāvības prasība nav prasītāja statusa tiesvedībā. Tādēļ individuālie patērētāji nevar iejaukties tiesīgas iestādes darbā un nevar piedalīties tiesvedībā individuāli. Tomēr, dalībvalstīm ir tiesības nodrošināt individuāliem patērētājiem, uz kuriem attiecas pārstāvības prasība, ar noteiktām tiesībām, piemēram, ar iespēju pārsūdzēt spriedumu daļā par konkrētā patērētāja prasījumu.

4.6. Vai informācija par izraudzītām tiesīgām iestādēm ir pieejama publiski?

Dalībvalstīm ir pienākums sagatavot sarakstu ar tiesīgajām iestādēm, ko tās iepriekš izraudzījušies pārrobežu pārstāvības prasību celšanai, iekļaujot informāciju par minēto tiesīgo iestāžu nosaukumiem un statūtos noteiktajiem mērķiem. Šim sarakstam jābūt publiski pieejamam. Eiropas Komisija apkopo sarakstu ar minētajām tiesīgajām iestādēm no visām dalībvalstīm un dara to publiski pieejamu. Eiropas Komisija šo sarakstu arī atjaunina ikreiz, kad komisijai tiek paziņotas izmaiņas dalībvalstu tiesīgo iestāžu sarakstos (*PPD 5. panta 1. punkts*).

Turklāt, dalībvalstis nodrošinās, ka informācija par tiesīgajām iestādēm, kas iepriekš izraudzītas iekšzemes pārstāvības prasību celšanas nolūkā, arī ir pieejama publiski (*PPD 5. panta 2. punkts*).

4.7. Vai tiesīgās iestādes tiek uzraudzītas? Vai tās var zaudēt statusu?

Dalībvalstis vai Eiropas Komisija var paust bažas par to, vai tiesīgā iestāde, kas izraudzīta pārrobežu prasību celšanai, atbilst direktīvā uzskaitītajiem kritērijiem. Šajā gadījumā dalībvalsts, kura ir izraudzījusies minēto tiesīgo iestādi, izmeklē šīs bažas. Dalībvalstis var atsaukt minētās tiesīgās iestādes izraudzīšanu, ja tā vairs neatbilst vienam vai vairākiem no kritērijiem. Turklāt, dalībvalstīm vismaz

reizi piecos gados jānovērtē, vai tiesīgās iestādes joprojām atbilst PPD 4. panta 3. punktā uzskaitītajiem kritērijiem (PPD 5. panta 3. un 4. punkts).

Līdztekus, arī tirgotājam, kas ir atbildētājs pārstāvības prasībā, ir tiesības izteikt tiesai vai administratīvajai iestādei pamatotas bažas par to, vai tiesīgā iestāde atbilst kritērijiem (PPD 5. panta 3. punkts).

5. PATĒRĒTĀJU GRUPAS, KURAS SKAR PĀRSTĀVĪBAS PRASĪBA: KAD UN KĀ TĀS TIEK IZVEIDOTAS?

5.1 Patērētāju grupas, kuru labā tiek celtas prasības

Tiesīgajai iestādei jāizlemj **kādas patērētāju grupas labā** tā ceļ konkrēto pārstāvības prasību. **Pārstāvības prasību direktīva pieļauj vairākas iespējas.**

Paņemsim par piemēru "Dīzeļgeitas" tipa situāciju, kad skartie patērētāji atrodas daudzās dažādās valstīs. Tiesīgajai iestādei ir pieejami vairāki varianti:

- **Ir iespējama Eiropas mēroga pārstāvības prasība.** Tas nozīmē, ka patērētāju organizācija, kura ir izraudzīta par tiesīgu iestādi, būs tiesīga celt vienu prasību visu to Eiropas patērētāju labā, kurus skar konkrētais likumpārkāpums. Tas būs iespējams ciktāl ES un dalībvalstu starptautisko privāttiesību noteikumi atļauj to izdarīt (sk. zemāk 11. nodaļu).
- Vai arī dažādu stratēģisku iemeslu dēļ, **tā pati organizācija var izlemt** šī paša likumpārkāpuma gadījumā **celt pārstāvības prasību tikai vienas vai divu dalībvalstu patērētāju labā.**
- Vai arī **vairākas tiesīgas iestādes** no dažādām dalībvalstīm var sadarboties un celt vienu vai vairākas paralēlas prasības dažādu patērētāju grupu labā, kuras skara viens un tas pats likumpārkāpums.

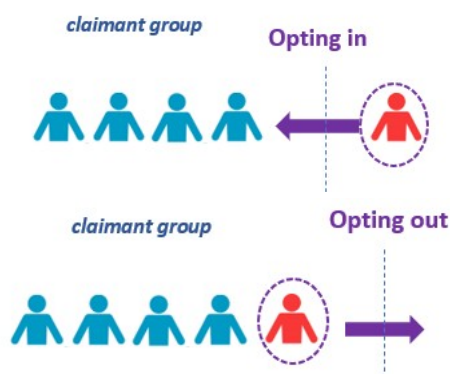
Tāpat tiesīgajai iestādei jāizlemj vai tā cels pārstāvības prasību nolūkā panākt aizlieguma pasākumu, tiesiskās aizsardzības pasākumu vai abus. Ja prasība tiks celta tikai par aizlieguma pasākumu, tad skarto patērētāju iestāšanās vai izstāšanās, kas tiek aprakstīta 5.2. apakšnodaļā, nebūs aktuāla.

5.2. Iestāšanās (opt-in) & izstāšanās (opt-out)

Būtisks jautājums ir to patērētāju grupas izveidošana, uz kuriem attieksies pārstāvības prasība. Lai to paveiktu pastāv divi galvenie procesuālie mehānismi:

- **iestāšanās (angl. opt-in) mehānisms:** cietušie patērētāji **netiek automātiski iekļauti grupā, kuras labā tiek celta prasība.** Viņiem tajā ir jāiestājas, ja viņi vēlas būt daļa no tiem, kas gūst labumu no prasības. Šajā modelī patērētājiem ir nepārprotami jāpauž griba tikt iekļautiem grupā.
- **izstāšanās (angl. opt-out) mehānisms:** visi cietušie patērētāji **tiek automātiski iekļauti grupā, kuras labā ir celta prasība. Šajā gadījumā viņiem ar aktīvu rīcību jāizstājas, ja viņi nevēlas būt daļas no tiem,** kas gūst labumu no prasības.

Vienkāršiem vārdiem, iestāšanās (*opt-in*) sistēmā patērētājiem ir jāpauž griba tikt iekļautam grupā, bet izstāšanās (*opt-out*) sistēmā viņi var paust gribu izstāties no tās. Atšķirība starp iestāšanās un izstāšanās sistēmu var būt attēlota šādi:

5. 2 Kādēļ tas ir svarīgi?

Abu mehānismu (iestāšanās un izstāšanās) pozitīvās un negatīvās īpašības tika plaši diskutētas. Dažos pētījumos ir pierādīts, ka grupas parasti ir lielākas, ja izmanto izstāšanās (*opt-out*) sistēmu, nekā iestāšanās (*opt-in*) sistēmu. Tas ir tāpēc, ka grupu parasti pamet tikai neliels cilvēku skaits. Daži eksperti kolektīvās tiesiskās aizsardzības jomā norāda, ka iestāšanās sistēma ir neefektīva, jo tā ir dārga, gara un sastopas ar patērētāju apātiju, to pašu, kura liedz viņiem celt individuālas prasības. Savukārt, izstāšanās sistēmu dažkārt attēlo kā neatbilstošu procesuālajiem noteikumiem, kā tas, piemēram, ir Francijā, kurā pastāv noteikums, kas liedz celt prasību citas personas vietā t.i. prasītājs var to darīt tikai tiktāl, ciktāl tas skar viņa paša intereses ("*nul ne plaide par procureur*").

5.3. Kas izvēlas starp iestāšanās (opt-in) un izstāšanās (opt-out) sistēmām?

- **Pārstāvības prasību direktīva**

Pārstāvības prasību direktīva dod dalībvalstīm iespēju izvēlēties vai nu iestāšanās (*opt-in*) mehānismu, vai nu izstāšanās (*opt-out*) mehānismu vai abu mehānismu kombināciju (*PPD 9. panta 2.-4. punkts*). Piemēram, dalībvalstis var izlemt, ka viens mehānisms ir piemērojams noteiktās tiesību jomās vai noteiktiem kaitējuma veidiem, un ka otrs tiks piemērots pārējām lietu kategorijām. Tās var arī izlemt izmantot tikai vienu mehānismu visām lietu kategorijām. Visbeidzot, dalībvalstis var nolemt piešķirt tiesnešiem iespēju atkarībā no lietas apstākļiem izlemt, kuru mehānismu izmantot - iestāšanās mehānismu vai izstāšanās mehānismu.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Pārstāvības prasību direktīvu, iestāšanās (*opt-in*) mehānisms vienmēr piemērojams patērētājiem, kuri nedzīvo tajā pašā valstī, kurā atrodas tiesa vai administratīvā iestāde, kurai iesniegta pārstāvības prasība.

Piemērs:

- **Iestāšanās (opt-in) un izstāšanās (opt-out) dalībvalstu kolektīvajās prasībās**

Kā redzams tabulā zemāk, dalībvalstis ir izvēlējušās dažādas pieejas savām kolektīvo prasību sistēmām.

Valsts			
Mehānisms	Iestāšanās (opt-in)	Izstāšanās (opt-out)	Iestāšanās (opt-in) VAI Izstāšanās (opt-out)
Kas nosaka?	Nosaka likums	Nosaka likums	Likums dod tiesnešiem zināmas izvēles iespējas (sk. zemāk)

Iestāšanās vai izstāšanās Beļģijā? Izvēlas tiesa

Beļģijā tiesnešiem ir iespēja izvēlēties iestāšanās (*opt-in*) vai izstāšanās (*opt-out*) mehānismu. Tiesnesis pieņem lēmumu pēc tam, kad prasība ir iesniegta, atkarībā no lietas īpatnībām. Tomēr šim noteikumam ir daži izņēmumi.

- Pirmkārt, ja prasība ir par fiziska vai morāla kaitējuma kompensāciju, **vienmēr tiks izmantota iestāšanās procedūra.**
- Otrkārt, tiem grupas dalībniekiem, kuri nedzīvo Beļģijā **vienmēr tiks izmantota iestāšanās procedūra.**

5.4. Kad patērētājiem ir jāiestājas vai jāizstājas?

- ***Pārstāvības prasību direktīva***

Pārstāvības prasību direktīva atstāj dalībvalstīm iespēju izlemt, kurā procesa posmā patērētāji var izvēlēties vai atteikties no pārstāvības prasības (*PPD 9. panta 2. punkts*). Tomēr viņiem tas būtu jā dara tikai pēc tam, kad tiesā vai administratīvajā iestādē ir iesniegta konkrēta prasība.

- **Dalībvalstu kolektīvo prasību mehānismi**

Eiropā līdzās pastāv vairāki modeļi. Piemēram, Francijā ieviesa t.s. “vēlās iestāšanās sistēmu” (angl. *late opt-in*). Sākumā prasītājs uzsāk kolektīvo prasību, pamatojoties uz dažām individuālām lietām. Šajā posmā patērētāju grupa vēl nav izveidota. Pēc tam, pamatojoties uz individuālo lietu analīzi, tiesa taisa spriedumu par atbildētāja atbildību un šajā spriedumā nosaka kritērijus un termiņu, kuri jāievēro individuāliem patērētājiem, lai viņi tiktu iekļauti grupā. Visbeidzot, kad tiesas spriedums stājas spēkā, tad individuālie patērētāji var pieteikties un, tādējādi, pievienoties grupai.

6. INDIVIDUĀLO PATĒRĒTĀJU INFORMĒŠANA KOLEKTĪVO PRASĪBU NORISES LAIKĀ

6.1. Kam ir pienākums informēt patērētājus un kad viņi jāinformē?

Patērētāju informēšana par kolektīvo prasību ir nepieciešama, lai nodrošinātu, ka patērētāji uzzina par kolektīvās prasības celšanu un viņiem ir pietiekoša informācija par tās virzību.

- **Pārstāvības prasību direktīva**

Saskaņā ar Pārstāvības prasību direktīvu, tiesīgām iestādēm ir pienākums, jo īpaši savās tīmekļa vietnēs, sniegt informāciju par pārstāvības prasībām, ko tās ir nolēmušas celt tiesā vai administratīvajā iestādē. Turpmāk, tām jāturpina sniegt informāciju par šo prasību statusu un iznākumu (*PPD 13. panta 1. punkts*).

Papildus iepriekš aprakstītajiem vispārīgajiem informācijas sniegšanas pienākumiem, direktīvā paredzētas īpašas informācijas sniegšanas prasības attiecībā uz procesiem, kuri vēl turpinās un šo procesu galīgajiem rezultātiem.

Patērētājiem uz kuriem attiecas kolektīvā prasība ir svarīgi tikt savlaicīgi un ar piemērotiem līdzekļiem informētiem, lai viņi varētu pieņemt uz informāciju balstītu lēmumu par to vai viņi vēlas tikt pārstāvētiem lietā un izmantot savas tiesības iestāties grupā vai izstāties no tās. Dalībvalstīm attiecīgas prasības jāparedz savos tiesību aktos (*PPD 13. panta 2. punkts*).

Turklāt, tiesai vai administratīvajā iestādei, kuras izskatīšanā atrodas pārstāvības prasība, būtu jāprasa, lai tirgotājs uz sava rēķina informē patērētājus, uz kuriem

attiecas pārstāvības prasība, par jebkādiem galīgiem pārstāvības prasības iznākumiem, tostarp attiecīgā gadījumā informējot visus attiecīgos patērētājus atsevišķi. Dalībvalstis var noteikt, ka tirgotājam būs pienākums sniegt šo informāciju patērētājiem, tikai ja to pieprasa tiesīgā iestāde.

Tiesa gan, dalībvalstis savos tiesību aktos var paredzēt, ka informāciju par iznākumu nesniegs zaudējušais tirgotājs, bet tas tiks darīts citā veidā. Visbeidzot, lēmums par to, kādā veidā patērētāji jāinformē var tikt atstāts arī tās tiesas vai administratīvās iestādes ieskatam, kura izskata konkrēto prasību (*PPD 13. panta 3. punkts un 62. apsvērums*).

Šie informācijas sniegšanas pienākumi ir piemērojami arī tiesīgajām iestādēm attiecībā uz galīgajiem lēmumiem par pārstāvības prasību par tiesiskās aizsardzības pasākumiem atteikšanu vai noraidīšanu (*PPD 13. panta 4. punkts*). Dalībvalstīm arī jānodrošina, ka uzvarējusi puse var atgūt izmaksas, kas saistītas ar informācijas sniegšanu patērētājiem saistībā ar pārstāvības prasību (*PPD 13. panta 5. punkts*).

Dalībvalstis var arī izveidot valsts elektroniskās datubāzes, kas ir publiski pieejamas tīmekļa vietnēs un kas sniedz informāciju par tiesīgajām iestādēm, kuras iepriekš izraudzītas iekšzemes un pārrobežu pārstāvības prasību celšanas nolūkā, un vispārīgu informāciju par uzsāktām un pabeigtām pārstāvības prasībām (*PPD 14. pants*).

- ***Dalībvalstu kolektīvo prasību mehānismi***

Noteikumi par patērētāju informēšanu un par to, kam jāsedz ar informācijas izplatīšanu saistītās izmaksas, dažādās dalībvalstīs atšķiras. Piemēram, Francijā saskaņā ar spēkā esošo kolektīvo prasību regulējumu prasītāja organizācija var reklamēt prasību tikai pēc tam, kad tiesa pieņēma lēmumu par atbildību un nolēmums ir kļuvis nepārsūdzams.

Turklāt, dažas dalībvalstis jau izveidoja reģistrus ar informāciju par kolektīvajām prasībām. Nīderlandē visu kolektīvo prasību reģistrs pieejams *Rechtspraak* mājaslapā: www.rechtspraak.nl/Registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen/. Vācijā reģistrs pieejams Federālas Tieslietu ministrijas mājaslapā (Bundesamt für Justiz): www.bundesjustizamt.de/DE/Themen/Buergerdienste/Klageregister/Bekanntmachung/Klagen_node.html

6.2. Kā patērētāji ir jāinformē par pārstāvības prasībām?

- ***Pārstāvības prasību direktīva***

Saskaņā ar direktīvas apsvērumiem 58. līdz 63., informācijai, kura tiek sniegta patērētājiem jābūt atbilstošai un samērīgai ar lietas apstākļiem. Informācija var tikt sniegta dažādos veidos, ieskaitot:

- tiesīgas iestādes un/vai tirgotāja mājaslapā,
- vietējās vai valsts mēroga laikrakstos,
- sociālie mediji un citi.

- ***Dalībvalstu kolektīvo prasību mehānismi***

Noteikumi dažādās dalībvalstīs atšķiras. Pagātnē dažas patērētāju organizācijas demonstrēja radošumu, informējot patērētāju par kolektīvajām prasībām. Piemēram, 2014.gadā Itālijas patērētāju organizācija *Altroconsumo* kolektīvas prasības pret dzelzceļa pārvadājumu kompāniju *Trenord* ietvaros organizēja vairākus klātienes pasākumus, tostarp zibakcijas pie ieejām dzelzceļa stacijās Lombardijas reģionā. To mērķis bija palielināt patērētāju reģistrēšanos kolektīvajai prasībai. Rezultātā, prasībai pievienojās vairāk nekā 6000 patērētāju.

7. KOLEKTĪVO PRASĪBU PIENĒMAMĪBA

7.1. Kādēļ kolektīvajai prasībai ir nepieciešamas pieņemamības prasības?

Kolektīvas prasības pieņemamības (angl. *admissibility*) pārbaude tiek veikta divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, tās mērķis ir izbeigt acīmredzami nepamatotas lietas iespējami agrīnākā tiesvedības posmā, lai izvairītos no ļaunprātīgas tiesāšanās.

Otrkārt, tā ir vajadzīga lai pēc iespējas agrākā tiesvedības posmā noteikt, vai lieta ir piemērota pārstāvības prasības celšanai.

Pieņemamības posmam var būt arī savi trūkumi, jo tas padara procedūru garāku un apgrūtināšāku. Vairāku valstu pieredze liecina, ka atbildētāji parasti tērē daudz laika un resursu, lai apstrīdētu prasības pieņemamību jau tās agrīnā stadijā, tādējādi būtiski atliekot diskusiju par prasības būtību.

7.2. Kādi nosacījumi kolektīvas prasības virzībai?

- **Pārstāvības prasību direktīva**

Pārstāvības prasību direktīva nosaka vispārīgas prasības attiecībā uz pārstāvības prasību pieņemamību (*PPD 7. panta 3. un 7. punkts un 12., 31., 34., 39., 43., 49. un 52. apsvērumi*).

Direktīva dod dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību lemt par pārstāvības prasību virzības nosacījumiem (*PPD 12. apsvērumi*). Dalībvalstis var paļauties uz saviem vispārīgajiem civilprocesa noteikumiem vai var nolemt izstrādāt īpašus noteikumus, kuri regulē pārstāvības prasību pieņemamību. Piemēram, dalībvalstis var nolemt noteikt minimālo individuālo patērētāju pieteikumu skaitu, lai celtu pārstāvības prasību un/vai izvirzīt nosacījumus attiecībā individuālo prasījumu līdzības pakāpi. Tomēr, šīm pieņemamības nosacījumiem nevajadzētu kavēt pārstāvības prasību procesuālā mehānisma efektīvu darbību. Turklāt, ievērojot nediskriminācijas principu, pieņemamības prasībām, ko piemēro konkrētām pārrobežu pārstāvības prasībām, nevajadzētu atšķirties no tām, ko piemēro konkrētām iekšzemes pārstāvības prasībām.

- ***Dalībvalstu kolektīvo prasību mehānismi***

Dažas dalībvalstis noteica vairākus kolektīvo prasību pieņemamības nosacījumus cita starpā:

- *Līdzība*: individuāliem prasījumiem jābūt pietiekami viendabīgiem un to pamatā ir jābūt līdzīgiem vai saistītiem tiesiskiem vai faktiskiem apstākļiem. Šāds nosacījums eksistē vairums dalībvalstu, kurās kolektīvā tiesiskā aizsardzība ir pieejama.
- *Pārākums*: kolektīvās prasības celšanai jābūt efektīvākai par individuālām tiesvedībām. Šī prasība, piemēram, tiek izvirzīta kolektīvām prasībām Beļģijā, Dānijā, Somijā, Itālijā vai Lietuvā.
- *Skaitliskums*: pārstāvības prasība ir pieļaujama, ja tās uzturēšanai izvirzīts noteikts individuālo prasījumu skaits. Šāds nosacījums, piemēram, tiek izmantots Lietuvā vai Francijā.

7.3. Kas ir atbildīgs par pieņemamības nosacījumu ievērošanas pārbaudi?

Atkarībā no dalībvalsts, pārstāvības prasību pieņemamību var izvērtēt tiesa vai administratīvā iestāde. Pārstāvības prasību direktīva nosaka, ka lēmumam pasludināt pārstāvības prasību par nepieņemamu nevajadzētu ietekmēt to patērētāju tiesības, uz kuriem attiecas prasība. Tādējādi, individuālie patērētāji nezaudē tiesības celt tiesā individuālas prasības par to pašu priekšmetu, kāds bija kolektīvajai prasībai. Tāpat, individuālie patērētāji var būt pārstāvēti citā kolektīvajā prasībā.

8. PĀRSTĀVĪBAS PRASĪBU FINANSĒŠANA

Kolektīvās prasības var būt ļoti dārgas. Sakarā ar to, ka tajās var tikt pārstāvēti tūkstošiem vai pat simtiem tūkstošu patērētāju, lieliem kopējiem zaudējumiem un sarežģītiem juridiskiem jautājumiem, šādu prasību izmaksas bieži vien sasniedz simtiem tūkstošu eiro.

Itālijā kolektīvajai prasībai pret Volkswagen patērētāju organizācija *Altroconsumo* iztērējā ap 200.000 EUR tikai lai informētu patērētājus un aicinātu viņus pievienoties lietai.

Šeit savu lomu sāk spēlēt Pārstāvības prasību direktīva. Tā nosaka, ka ES dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, ka ar pārstāvības prasībām saistītās tiesvedības izmaksas neliedz tiesīgajām iestādēm celt prasības (*PPD 20. pants*). Izmantojot tiesisko regulējumu, patiešām ir iespējams samazināt dažas no tiešajām tiesāšanas izmaksām un panākt, ka prasītājiem kolektīvās prasības ir lētākas. Piemēram, Portugāles civilprocesa kodeksā ir noteikums, kurā noteikts, ka tiesāšanas izdevumu aprēķināšanai kolektīvās prasības summa ir ierobežota ar 66 000 EUR. Tas būtiski samazina tiesāšanas izdevumus, jo gadījumos, kad kopējais zaudējumu apmērs ir ievērojami lielāks (tas var sasniegt pat vairākus miljonus eiro), tiesāšanas izdevumi tiek aprēķināti tikai no 66 000 EUR. Vācijā arī ir līdzīgs noteikums, lai arī tur ir noteikts augstāks limits – 250 000 eiro. PPD arī ļauj noteikt nelielas dalības maksas patērētājiem, kuri vēlas piedalīties pārstāvības prasībā.

Tomēr, pat neskatoties uz visiem šiem atvieglojumiem, kolektīvo prasību izmaksas var būt nepārvarams šķērslis tādām bezpeļņas organizācijām, kā patērētāju organizācijas. Juristu algošana var izmaksāt ļoti daudz, īpaši, ja lieta iziet cauri visām pārsūdzēšanas stadijām. Turklāt, var rasties nepieciešamība iegūt ekspertu atzinumus, laboratorijas testus vai citu dārgus pierādījumus.

Īsāk sakot, kaut kāda kolektīvo prasību finansēšanas forma ir nepieciešama. Visbiežāk sastopami risinājumi ir valsts finansējums, īpaši kolektīvās tiesiskās aizsardzības fondi, juridisko izdevumu apdrošināšana un komerciāls

finansējumu, ko sniedz trešā persona. Katrai no šīm iespējām var būt trūkumi, tāpēc vislabāk būtu izmantot pieejamo finansējuma avotu kombināciju.

Viens no vispretrunīgāk vērtētajiem finansējuma avotiem ir komerciāls finansējums, ko sniedz trešā persona. Sakarā ar to, ka šie finansētāji iekasē komisijas maksu par savu investīciju, tas var nozīmēt, ka patērētāji nesaņem pilnu atlīdzības vai kompensācijas summu, izņemot gadījumus, kad šīs komisijas maksas atlīdzināšana iespējama papildus patērētājiem piespriestajai summai, piemēram, ja to paredz attiecīgās dalībvalsts tiesību akti. Tomēr, šī iespēja var būt noderīga ļoti lielām un dārgām lietām, kuras citos apstākļos nebūtu iespējams novest līdz tiesai. Trešās personas arī rūpīgi izvērtē lietu un tās izredzes, kas arī var būt ļoti noderīgi. Pārstāvības prasību direktīva regulē finansējumu, ko sniedz trešās personas un paredz garantijas šāda finansējuma izmantošanas gadījumiem (*PPD 10. pants*). Šis direktīvas pants uzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt, ka gadījumos, kad kolektīvo prasību finansē trešā persona, ciktāl tas atļauts saskaņā ar valsts tiesību aktiem, tiek novērsti interešu konflikti un ka finansējums, ko sniedz trešās personas, kurām ir ekonomiskas intereses celt kolektīvo prasību vai tās iznākumā, nenovirza pārstāvības prasību prom no patērētāju kolektīvo interešu aizsardzības. Proti, dalībvalstīm jānodrošina, ka trešo personu finansējuma izmantošanas gadījumā tiesīgo iestāžu lēmumi saistībā ar pārstāvības prasību, tostarp lēmumi par izlīgumiem, netiek nepamatoti ietekmēti tādā veidā, kas kaitētu to patērētāju kolektīvajām interesēm, uz kuriem attiecas pārstāvības prasība. Turklāt, trešās personas nedrīkst finansēt pārstāvības prasības, kuras tiekeltas pret finansētāja konkurentiem, vai pret atbildētāju, no kura finansētājs ir atkarīgs. Tiesa pārbaudīs vai šādi apstākļi pastāv un būs tiesīga uzlikt tiesīgai iestādei par pienākumu atteikties no šāda finansējuma vai pat neatzīt tiesīgās iestādes tiesības celt konkrēto pārstāvības prasību.

9. LABPRĀTĪGIE RISINĀJUMI UN KOLEKTĪVIE IZLĪGUMI

9.1. Iepriekšējā apspriešanās, lai panāktu labprātīgus risinājumus

- ***Pārstāvības prasību direktīva***

Pārstāvības prasību direktīva paredz, ka dalībvalstis var noteikt, ka tiesīgai iestādei ir jāveic iepriekšējā apspriešanās pirms pārstāvības prasības par aizlieguma pasākumu celšanas tiesā vai administratīvā iestādē (*PPD 8. panta 4.*

punkts). Šāda iespēja var būt paredzēta arī pārstāvības prasībām par tiesiskās aizsardzības pasākumiem (*PPD 41. apsvērums*). Šādas iepriekšējās apspriešanas ar atbildētāju termiņam nevajadzētu pārsniegt divas nedēļas no pieprasījuma saņemšanas. Ja divu nedēļu laikā pārkāpums nav izbeigts, iesniedzējam vajadzētu būt tiesībām tūlīt celt prasību par aizlieguma pasākumu kompetentā tiesā vai administratīvā iestādē.

- ***Dalībvalstu kolektīvās aizsardzības mehānismi***

Šādas iepriekšējās pārrunas jau ir paredzētas noteiktās dalībvalstu kolektīvās tiesiskās aizsardzības procedūrās.

Dažās dalībvalstīs iepriekšējās pārrunas var notikt arī uzreiz pēc prasības celšanas un šis solis ir obligāts, lai lieta varētu virzīties tālāk. Piemēram, atbilstoši Beļģijas kolektīvo prasību regulējumam, kad tiesa pārbaudīja prasības pieņemamību prasītāja organizācijai un tirgotājam ir jāuzsāk pārrunas nolūkā panākt vienošanos par kolektīvo izlīgumu. Pārrunu termiņu nosaka tiesnesis un tam jābūt 3 līdz 6 mēnešu robežās (pagarināms vienu reizi). Ja puses nepanāk vienošanos, tad tiesa izskata lietu pēc būtības.

9.2. Izlīgumi par tiesiskās aizsardzības pasākumiem un to izskatīšana

- ***Pārstāvības prasību direktīva***

ES līmenī, Pārstāvības prasību direktīva nosaka, ka pārstāvības prasībās par tiesiskās aizsardzības pasākumiem būtu jāveicina kolektīvi izlīgumi, kuru mērķis ir nodrošināt tiesisko aizsardzību patērētājiem, kuriem nodarīts kaitējums (*PPD 53 apsvērums*). Tiesīgajai iestādei un tirgotājs var kopīgi piedāvāt tiesai vai administratīvajai iestādei izlīgumu nolūkā nodrošināt tiesisku aizsardzību skartajiem patērētājiem. Tāpat, tiesa vai administratīvā iestāde pēc apspriešanās ar tiesīgo iestādi un tirgotāju var aicināt puses saprātīgā termiņā panākt izlīgumu par tiesisko aizsardzību (*PPD 11. panta 1. punkts*).

Tiesai vai administratīvajai iestādei jāpārbauda pušu piedāvātie izlīgumi (*PPD 11. panta 2. punkts*). Proti, jāizvērtē vai izlīgums ir pretrunā imperatīviem valsts tiesību aktu noteikumiem (piemēram, izlīgums, kurš atstāj netaisnīgos līguma noteikumus nemainīgus) vai arī ietver nosacījumus, kurus nevar izpildīt, ņemot vērā visu pušu, jo īpaši attiecīgo patērētāju, tiesības un intereses. Turklāt, ja dalībvalstis nodrošina šādu iespēju, tad tiesa vai administratīvā iestāde izvērtēs

vai izlīgums ir netaisns. Izpildot šo pienākumu, tiesai/administratīvajai iestādei rūpīgi jāapsver pārstāvēto personu intereses.

Vienošānās par izlīgumu novērtēšana vai novest pie diviem iespējamiem rezultātiem (*PPD 11. panta 3. punkts*):

- tiesa vai administratīvā iestāde **izlīgumu neapstiprina**. Šajā gadījumā attiecīgo pārstāvības prasību turpinās izskatīt;
- tiesa vai administratīvā iestāde piedāvāto **izlīgumu apstiprina**. Šajā gadījumā tas būs saistošs tiesīgajai iestādei, tirgotājam un attiecīgajiem individuālajiem patērētājiem. Dalībvalstis var paredzēt noteikumus, kas attiecīgajiem individuālajiem patērētājiem dod iespēju pieņemt vai atteikties pieņemt noslēgtos izlīgumus.

- ***Dalībvalstu kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi***

Šobrīd 10 dalībvalstis pieņēma noteikumus, kuri regulē kolektīvos izlīgumus,⁴ un lielāka daļa no tām piešķir nozīmīgu lomu tiesnešiem attiecībā uz ierosināto izlīgumu taisnīguma nodrošināšanu.

Kolektīvo izlīgumu izskatīšana tiesā

Nīderlandē tiesa var novērtēt vai patērētājiem piešķirtās kompensācijas apmērs ir saprātīgs un vai pārstāvēto pušu intereses ir pietiekami aizstāvētas. Izpildot šo pienākumu, tiesas var lūgt arī ekspertu palīdzību, lai novērtētu izlīguma saturu.

Atkarībā no lietas apstākļiem izlīguma taisnīguma novērtēšana tiesnešiem var būt sarežģīts uzdevums. ASV "Rokasgrāmata tiesnešiem", kuri izskata kolektīvās prasības, uzskaita vairākus indikatorus (t.s. "hot button indicators"), kas norāda uz iespējamu kolektīvo izlīgumu netaisnīgumu un kuriem tiesnešiem būtu jāpievērš īpaša uzmanība.

10. GALĪGO LĒMUMU IZPILDĪŠANA UN NEIZMAKSĀTAS SUMMAS

Pārstāvības prasību direktīva nosaka, ka dalībvalstīm jānodrošina, ka tiesiskās aizsardzības pasākums dod patērētājiem tiesības izmantot minētajā tiesiskās aizsardzības pasākumā paredzētos tiesiskās aizsardzības līdzekļus bez

⁴ Beļģijā, Bulgārijā, Dānijā, Francijā, Vācijā, Itālijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē.

nepieciešamības celt atsevišķu prasību. Dalībvalstīm jāparedz noteikumi par termiņiem, kādos individuāli patērētāji var gūt labumu no tiesiskās aizsardzības pasākumiem (*PPD 9. panta 6. un 7. punkts*).

Direktīva nekas nav teikts par veidu, kā tiesiskās aizsardzības pasākumi tiek īstenoti. Tādējādi, noteikumi dalībvalstu līmenī var atšķirties atkarībā no dalībvalstu izdarītās procesuālās izvēles. Dažās dalībvalstīs (piemēram, Beļģija, Francija), tiesa var nozīmēt likvidatorus, kuri nodrošina kompensācijas izmaksāšanu individuāliem patērētājiem. Strīdus, kuri rodas saistībā kompensāciju izmaksāšanu risina tiesa.

Ja paliek pāri summas, ko patērētāji nav saņēmuši noteiktajā termiņā, dalībvalstis ir tiesīgas noteikt, kā šīs summas tiks izmantotas (*PPD 9. panta 7. punkts*). Piemēram, tās var noteikt, ka naudas līdzekļi tiks ieskaitīti īpašā fondā, kas izveidots turpmāko pārstāvības prasību vai citu pasākumu finansēšanai.

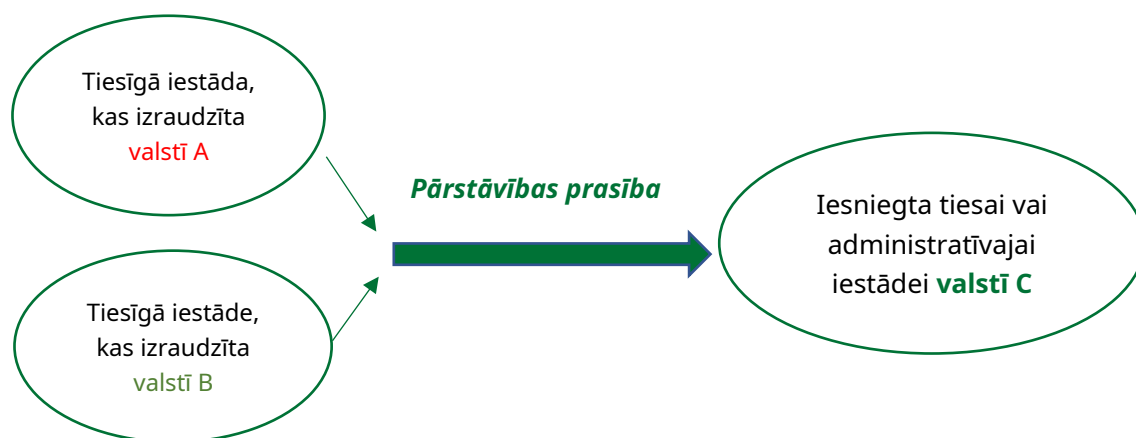
Nesaņemto summu izmantošana: Kanādas provinces Britu Kolumbija piemērs

Saskaņā ar noteikumiem, kuri regulē kolektīvās prasības Kanādas provincē Britu Kolumbija, gadījumā, ja ir nesadalītas summas, tiesa liks iemaksāt 50% no nesadalītas summas īpašā fondā - Law Foundation of British Columbia – kas ir bezpeļņas organizācija, kura atbalsta projektus, kuri saistīti ar pieeju tiesai.

11. PĀRROBEŽU KOLEKTĪVO PRASĪBU CELŠANA

11.1. Tiesīgās iestādes, kuras ceļ kopīgas pārstāvības prasības

Ievērojot savstarpējās atzišanas principu, tiesīgām iestādēm, kas izraudzītas pārrobežu pārstāvības prasību celšanai vienā dalībvalstī, jābūt tiesīgām celt prasības citās dalībvalstīs (*PPD 6. panta 1. punkts un 3. punkts*). Turklāt, tiesīgās iestādes no dažādām dalībvalstīm var apvienot spēkus, lai celtu vienu pārstāvības prasību vienā tiesu iestādē (*PPD 6. panta 2. punkts*).

11.2. Starptautisko privāttiesību noteikumi, kas ir piemērojami pārstāvības prasībām

Aizvien pieaugošas preču un pakalpojumu internacionalizācijas apstākļos, pieaug arī masu kaitējuma situāciju ar starptautisku elementu skaits. Tas var notikt tāpēc, ka skarto patērētāju grupa ir izkaisīta pa dažādām valstīm (piemēram, "Dīzeļgeita"), jo kaitējums ir konstatēts vairākās vietās.

ES ir izveidojusi sarežģītu starptautisko privāttiesību regulējumu, kurš ietver, piemēram:

- [Regula 1215/2012](#) ("*Pārstrādātā Brisele I*") par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās,
- [Regula 593/2008](#) ("*Roma I*") par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām,
- [Regula 864/2007](#) ("*Roma II*") par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām.

Tomēr, ES starptautisko privāttiesību regulējums tika izstrādāts priekš individuālām lietām un "viens pret vienu" tiesvedības modeļa. Tādēļ, tā piemērošana masveida prasībām, kuras ir policentriskas un var iesaistīt tūkstošus dalībnieku, kas atrodas dažādās valstīs, rada daudz jautājumu.

Pārstāvības prasību direktīva neietekmē starptautisko privāttiesību noteikumus. Tas nozīmē, ka šobrīd nav speciāla privāttiesību regulējuma, kas būtu piemērojams masveida pārrobežu prasībām.⁵ Tādējādi, tiesīgajam iestādēm kompetentas tiesas noteikšanai jāturpina izmantot pārstrādāta Brisele I regula.

⁵ sk. arī EST lietu 167/00 VKI v Henkel, 1 October 2002 (ECLI:EU:C:2002:555).

Eiropas Savienības tiesa un starptautisko privāttiesību noteikumu piemērošana

Eiropas Savienības tiesa (EST) vairākos spriedumos sniedza dažus norādījumus ES starptautisko privāttiesību piemērošanai masveida prasībām. Piemēram, 2020. gada 9. jūlija spriedumā lietā C-343/19 EST iztulkoja pārstrādātas Brisele I regulas 7. panta 2. punktu saistībā ar "Dīzelgeitas" tiesvedību un atļāva patērētājiem, kuri cieta no Volkswagen, celt prasības savas dzīvesvietas valsts tiesā.

12. PAPILDU AVOTI UN ATSAUCES

- [Pārstāvības prasību direktīva](#)
- [Likumdošanas iniciatīvu pakete "Uz patērētājiem orientēts jauns kurss" \(New Deal for Consumers\)](#)
- [Eiropas Parlamenta informatīvais materiāls par Pārstāvības prasību direktīvas pieņemšanu \(2020\)](#)
- [Pārskats par kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu ieviešanu ES dalībvalstīs \(2018\)](#)
- [Pētījums par kolektīvās tiesiskās aizsardzības stāvokli ES kontekstā ar Eiropas komisijas rekomendācijas piemērošanu \(2017\)](#)
- [Pētījums par kolektīvo tiesisko aizsardzību Eiropas Savienības dalībvalstīs \(2018\)](#)
- [Komisijas ieteikumi par kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismiem \(2013\)](#)
- [Projekts "Consumer Justice Enforcement Forum" \(CoJEF\)](#)
- Informatīvie dokumenti, diskusiju dokumenti un ziņojumi, ko Eiropas Komisijas dienesti sagatavojuši saistībā ar [Semināru par Pārstāvības prasību direktīvu](#), kurš notika 2021. gada novembrī.

Šis dokuments ir sagatavots saskaņā ar pakalpojumu līgumu ar Eiropas Komisiju. Tās saturs atspoguļo tikai autora viedokli un ir tikai viņa/viņas atbildība. Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par tajā ietvertās informācijas iespējamo izmantošanu.